

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р София Христова Дерменджиева
на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен
„доктор“

Област на висше образование: 1. Педагогически науки

Професионално направление: 1.2. Педагогика

Докторска програма: Теория на възпитанието и дидактика (Предучилищна педагогика)

Автор: Виктория Атанасова Велева

Тема:

**„ХУДОЖЕСТВЕНАТА ЛИТЕРАТУРА –
СРЕДСТВО ЗА ЗАДЪЛБОЧАВАНЕ НА ЕКОЛОГИЧЕСКАТА КОМПЕТЕНТНОСТ
НА ДЕЦАТА ОТ ПРЕДУЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ (ПОДГОТВИТЕЛНА ГРУПА/КЛАС)“**

Научен ръководител: проф. д-р Елка Янакиева

Във връзка с Протокол №1/20.10.2021 г. от заседание на научно жури (Заповед №2506/05.10.2021 г. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“), съм определена за рецензент на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика.

Автор на дисертационния труд на тема „Художествената литература – средство за задълбочаване на екологическата компетентност на децата от предучилищна възраст (подготвителна група/клас)“ е Виктория Велева – задочен докторант към катедра Предучилищна и начална училищна педагогика, в докторска програма „Теория на възпитанието и дидактика“ (Предучилищна педагогика).

Представеният от Виктория Атанасова Велева комплект материали на хартиен носител е в съответствие с чл. 36 (1) от

Правилника за развитие на академичния състав на ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград.

Кратки биографични данни на докторанта

Виктория Атанасова Велева е родена на 2 март 1990 г. През 2009 година завършва средно специално образование в Гимназия с преподаване на чужди езици „Васил Карагьозов“ гр. Ямбол и веднага продължава образованието си в Университет „Проф. д-р Асен Златаров“, специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика“, ОКС „Бакалавър“ (2009-2013). Повишава образователно-квалификационната си степен в Магистърска програма „Предучилищна и начална училищна педагогика“ – факт, който не само предопределя мотивацията ѝ да продължи образованието си за придобиване на ОНС „Доктор“ (2017), но вероятно и провокира интереса ѝ към темата на дисертационния труд.

Характеристика и оценка на дисертационния труд

Представеният труд е разгърнат в класическа за дисертационните изследвания структура и включва: увод, три глави, изводи, научен принос, разположени на 249 стандартни страници.

Коректно е оформена библиографската справка със списък на използваните литературни източници, която включва 245 заглавия, от които 193 на кирилица и 52 на латиница, в това число и 16 електронни източници.

Представените 4 таблици, 12 фигури и 39 хистограми отразяват адекватно съдържателната интерпретация на изложението, а подробно включените описания на диагностичния инструментариум и допълващите ги приложения (98 страници), удостоверяват хода на

изследователските процедури и са свидетелство за системност в логическото им разгръщане.

По темата на дисертацията:

Темата отразява научен проблем, който се отличава с конкретност и практическа значимост. С прецизното формулиране на темата: *Художествената литература – средство за задълбочаване на екологическата компетентност на децата от предучилищна възраст (подготвителна група/клас)*“ Виктория Велева демонстрира, че разпознава процеса „колебателност в развитието“ и че се съобразява с „пластичната и еластичната променливост на детската психика“.

Категорично заявената интердисциплинарна кохезия между *художествената литература и задълбочаването на екологическа компетентност на децата от предучилищна възраст* отразява професионално-педагогическата експертиза на докторанта да интегрира ресурсите на образователните направления и ядра.

По този начин темата се вписва и в характерната за нашето време всеобща активизация на изследвания, посветени на личностното развитие на детето и неговата субектна активност, с което разширява частно-педагогическия си ракурс и препраща изследователския фокус към концепцията за образование за устойчиво развитие.

В този смисъл разработената от докторантката тема е дисертабилна и има своята научна стойност.

По структурата:

Правилникът за прилагане на ЗРАСРБ (чл. 27, ал. 2) посочва структурните параметри на дисертационното изследване: заглавна страница, съдържание, увод, изложение, заключение. По формален

критерий структурата на разглеждания дисертационен труд съответства на тези изисквания.

По обекта и предмета на изследването:

Обектът и предметът са прецизно формулирани и логически се подчиняват на целта на изследването. Ясно, като обект на изследване, е изведено явлението – *„педагогическият процес за задълбочаване екологическата компетентност чрез възприемане на художествена литература в предучилищна възраст“* и прецизно, като предмет на проучване, разгръщане и оптимизиране, са определени закономерностите, които съпътстват неговото проявление – *педагогическите условия за използването на художествената литература като средство за задълбочаване на екологическата компетентност*

По целта на изследването:

Конкретизацията на целта ясно отразява намеренията на докторантката *теоретически да се обоснове, разработи и апробира педагогически модел от взаимосвързани помежду си структурни компоненти, с оглед задълбочаване екологическата компетентност чрез възприемане на художествена литература.*

По хипотезата на изследване:

В аксиоматично построената хипотеза се отразява прогнозата на изследователя, че чрез спазването на конкретни педагогически условия при възприемане на художествена литература ще се задълбочи екологическата компетентност на децата в предучилищна възраст.

По научноизследователските задачи на изследването:

Определянето на изследователските задачи се отличава със стройна и логически издържана последователност, което разкрива в дълбочина стремежа на докторантката да систематизира технологичен модел от взаимодействащи си компоненти, целеполагащи задълбочаването на екологическата компетентност чрез възприемане на художествени произведения, както и да създаде и апробира психодиагностически комплекс от методики за отчитане екологическата компетентност на децата от предучилищна възраст.

В съдържателен аспект, задачите са подчинени на темата и целта на изследването и категорично очертават концептуалната рамка на дисертационния труд. Впечатление прави умението на докторантката ясно да дефинира изследователските задачи и същевременно мащабно и обосновано да разгръща техния обхват и прицел в теоретико-емпиричното изследване.

По методите на изследване:

Приложените основни и съпътстващи методи предоставят различен ракурс и всеобхватност на изследваните възможности за задълбочаване на екологическата компетентност на децата в предучилищна възраст чрез възприемане на художествена литература. Постигнатата целесъобразност на изследователския инструментариум свидетелства за прецизен подбор на изследователската методика като адекватна на поставените цели и продуктивна, с оглед приложната насоченост на резултатите.

По теоретичните основи на изследването:

Дисертационният труд притежава ясно очертана методологична база, максимално съобразена със съдържанието на научната теза.

Методологическа основа на изследването са личностно-ориентирания, дейностния и екологическия подходи. Налице е добра ориентация в теоретичните основания на дисертационния проблем, дедуктивно изведена от фундаментални теоретични постановки:

- за дефиниране на същността и спецификата на екологическата компетентност;

- за формирането и задълбочаването на екологическата компетентност в предучилищна възраст.

- за интегративните функции на възприемането на художествената литература като средство за стимулирането на екологическа компетентност;

Обстойно се анализират:

- Взаимовръзката между детските екологични знания, умения и нагласи (разбирани като отделните структурни компоненти на екологическата компетентност) и възприемането на художествена литература.

- Сходните гносеологически принципи на които се подчиняват художественото и научното възприятие за заобикалящия свят.

- Съвременните разбирания за ключовите компетентности в предучилищна възраст, които детерминират създаването на динамичен, отговарящ на актуалните детски потребности педагогически процес.

В разгърнатия аналитичен паралел между тях се аргументира идеята, че интеграцията на естествените науки с възприемането на художествена литература, намира израз само „в онова художествено отражение, което отразява реално съществуващи обекти, процеси, явления от заобикалящата действителност (природна, жилищна, социална), както и сложните взаимовръзки в нея“.

В тази част на дисертацията Виктория Велева показва не само широта и задълбоченост в проучвания проблем, но също и изследователска култура, умения за анализ и изследователска стратегия.

По основните източници на изследването:

Представеният дисертационен труд показва, че докторантката е запозната със специализираната литература и научните достижения както в областта на екологическата култура, така и с теоретико-методическите измерения на формирането на екологическа компетентност в предучилищна възраст.

Подчертавам значението на това познание, тъй като именно равнището на неговата задълбоченост и аналитичност придобива определящо значение за настоящото изследване, предвид спецификата на детското взаимодействие и начина на възприемане на заобикалящия свят.

По организацията на изследването:

Организацията на изследването се разгръща в:

1. Целеви аспект – обхваща реализирането целта на настоящето дисертационно изследване: теоретически да се обоснове, разработи и апробира педагогически модел от взаимосвързани помежду си структурни компоненти, с оглед задълбочаване екологическата компетентност на децата в предучилищна възраст чрез възприемане на художествена литература.
2. Мотивационен (емоционален) аспект – изразява се в подбора на конкретни художествени произведения, чието

- възприемане служи за задълбочаване на всеки отделен структурен компонент на екологическата компетентност;
3. Процесуален аспект – насочен към осигуряване на педагогическите условия за реализиране на настоящето изследване. Този аспект обхваща всички методи, похвати, прийоми при взаимодействието „педагог – дете“, приложени във формиращия етап на психологопедагогическия експеримент. Задачата на този аспект е потвърждаване или отхвърляне на издигнатата в дисертационния труд хипотеза.
  4. Диагностичен аспект – обхваща разработването на 16 авторски и 2 модифицирани проективни методики, обединени в психодиагностически комплекс за отчитане екологическата компетентност на децата от предучилищна възраст;
  5. Резултативен аспект – представя експерименталната работа и постигнатите резултати от дисертационното изследване. На базата на анализа на получените резултати аргументирано се анализират взаимоотношенията и взаимовръзките между възприемането на художествена литература и задълбочаването на екологическата компетентност. От съществено значение е установяването на корелативни и регресионни зависимости между зависими и независими изследвани величини, както и тенденциите в изменението им.

По съдържанието на дисертацията:

Представената за обсъждане дисертация е завършен научен труд, компетентно разработен както в теоретичен, така и в приложен аспект.

В изложението се представя разработен технологичен модел за задълбочаване на екологичната компетентност на децата в предучилищна възраст чрез възприемане на художествена литература.

Идеята за разработването му определено не е самоцел, а се предхожда от задълбочен теоретичен анализ на основните понятия по проблема.

Съдържателната интерпретация и насоките за организация на педагогическите ситуации за възприемане на художествена литература като средство за задълбочаване на екологическата компетентност на децата в предучилищна възраст, са базирани както на аналитичен преглед на научната литература по избрания дискурс, така и на създаден психодиагностически комплекс от методики за отчитане екологическата компетентност на децата от предучилищна възраст.

Ориентацията на докторантката в спецификата на съвременото и в типичните за нея механизми за формиране на личността в предучилищна възраст, разкрива уменията ѝ за анализ на актуални педагогически проблеми.

В тази социална перспектива се открива замисъла на докторантката за провеждане на формиращ етап на психологопедагогическия експеримент за задълбочаване на екологическата компетентност на децата в предучилищна възраст.

Резултатите от формиращия експеримент са интерпретирани съобразно статистическата обработка на данните. Сравнителният анализ на резултатите от констатиращия и контролния етап разкрива логиката при структурирането на педагогически модел като комплекс от педагогически условия.

Ефективността на предложения психодиагностически комплекс за отчитане равнището на екологическата компетентност обективира пригодността на модела за задълбочаване на екологическата компетентност на децата в предучилищна възраст чрез възприемане на художествена литература.

По научния принос:

Приемам обособените от докторант Виктория Велева теоретични приноси и подчертавам функционалната значимост на научно-приложните, както следва:

- създаден е психодиагностически комплекс за отчитане равнището на екологическата компетентност;
- обхванати са 18 методики, разпределени в три субтеста, като всеки от субтестовете изследва отделен компонент на екологическата компетентност;
- процесуално са разгърнати организационните форми и съдържателни параметри на педагогическото взаимодействие, които разкриват логиката на модела за задълбочаване на екологическата компетентност на децата в предучилищна възраст чрез възприемане на художествена литература.

Преценка на публикациите на докторанта

Представените 4 публикации са изцяло авторски. В съдържателно отношение статиите са във връзка с темата на дисертационния труд, което разкрива опита на докторантката да изследва многоаспектно явленията в тяхната причинна обусловеност.

По автореферата:

В структурната си организация представеният автореферат съответства на цялостното изложение на дисертационния труд и отразява коректно съдържанието му.

Заклучение:

Приемам завършения дисертационен труд на тема *„Художествената литература – средство за задълбочаване на екологическата компетентност на децата от предучилищна възраст (подготвителна група/клас)“* за оригинално авторско изследване, съгласно изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България.

Представената от Виктория Велева научна продукция доказва, че докторантката е в състояние да осъществява самостоятелна научна и практико-приложна дейност, което е основание да дам положителната си оценка и да предложа на членовете на научното жури, на Виктория Атанасова Велева да бъде присъдена образователната и научна степен „Доктор“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика.

07.11.2021 г.

Изготвил рецензията:

(Доц. д-р София Дерменджиева)